

Hajóépítők

„...élek hajókovácsok
törvényei szerint.”

A költő szocializálódásának dokumentuma. Magára találás a klasszikus elnevezésű munkásosztályban. Az ózdi acél gőzében izmosodott legényből férfivá, esetlen rímfaragóból harcos, kiművelt költővé vált. Itt tapasztalta és élte meg a munka, a munkás emberségét és tanulta meg tisztelni azt. Széles irodalmi olvasottsága, tájékozottsága segítette gondolatainak egyértelmű megfogalmazásához. Fővárosi lakosként is ezt az ifjúkori emléket kereste és találta meg az Óbudai Hajógyár munkásai között. Úgy érezte, hazatért... Ennek állított örök emléket „*Gorombakovácsok*” című kötetében, amelyért 1967-ben SZOT Irodalmi Díjjal jutalmazták. (Egyedüli irodalmi kitüntetése...)

ÉRTŐ BÍRÁIM TI LEHETTEK

A 125 éves Ózdi Kohászati Üzemek dolgozóinak

Hegyeid nem ölelnek szebben
szülő-apám, bozontos gyáram;
kémény-pipáid öreg füstjét
nem szeretheti jobban nálam
emberfia a lomb-szakállas
Bükk-isten óvó tenyerében.
Olvadt-acél-szívű szülém – hát
méltóságodhoz visszatértem.
Hús esztendeje lesz az őszön,
hogy a didergő hadiárva
kemencéid falai mellett
találhatott önnön magára.
Munkássá lett, mert így akartad;
munkást nevelni minden kóbor,
kamaszból, ki a hadak után
oly keveset látott a jóból...
Göncöm helyett egyenruhába
öltöztettél, soha nem látott
szakmát adtál –, hogy ma is gyakran
álmaimban menetet vágok.
Mert hiányzik a pad, a szerszám:
– nem fedték el a borzolt évek –
daruid zsongító zajához
ne csodálkozz, ha visszatérek.
Ne csodálkozz, ha újra gyermek
leszek lábadnál, s okos, biztos
tartásért megszeppenve szólok

testvéreimhez – fiaidhoz.
– Örül a gyermek: nem öregszik
nevelő-atyja. Hej, be fényes
fickádozást míveltél, Ózdom,
vén szülém, százhuszonöt éves!
Kocsmád: oszlopos székesegyház,
koromba-fült viskóid helyén
tolláskodó paloták csokra;
telik a közösségi erszény.
Nyújtózkodol, öreg, legényes
frissességgel mutatod: új itt
minden – míg pajzán kohász-markod
dombjaid szép mellére kúszik.
– Nyelvemen régi rumok íze.
Húsz év: gazdag, terített asztal;
dicsőségedre iszom, vén gyár,
gyermekedként, levett kalappal!

A proletár csak visszatér a múlthoz,
erőt nyerni, vagy megmérni: mit ér?
A volt kisinas áll most itt elétek:
ócskavas lett-é vagy edzett acél?
Értő bírám ti lehettek, más nem,
hogymivé érett kistestvéretek,
ki újra s újra visszatérni vágyik:
megköszönni, hogy fölneveltetek.

(1970)

KONOK RAPSZÓDIA

Istenáldotta jópofák
lettünk mi, srácok – úgy ítélem;
az úri módhoz profilunk
akárhogy is, még túl idétlen.
A mi korunk?: rakéta-csodák
vonszolnak ütött-kopott lórét,
s meglódulván e sínbatár,
egy-két kádert kupán talál,
s butít az aránytalan jólét.
S hogy illő etikett szerint
folyjék e történelmi torna:
bridzs-partik s modern kupeczek
megtanítyják úri modorra.

S mi, istenáldott jópofák,
állunk – mint ki a Marsból tért meg,
köröttünk annyi új színű,
új jelszavú ügyeske béget,

kik annyit hazudtak már nekünk
– jó szándékkal? – gyakrabban kéjjel,
hogy tehetségünk lassan a
mesterek mesterével ért fel.

Egy szép hazugság – óh, egek –
zokogtunk, mint egy fészekalja
csipás veréb, s az igazunkat
volt hályog, ami eltakarja.

Szívünkért bunkós gyűlölet
perelt a fáradt köszönettel:
de tudtuk – bármily ostobán
hangzik –, hogy miért él az ember.

S ma kínnal fel-felröhögünk
– mint ki csillagos útról tért meg –
uraim! az úristenit!
biztonságot e nemzedéknek!
Hogy tudjunk most már igazat,
– a hitünket tesszük a tétre,
hogy e groteszk panoptikum
megmutassa valóját végre,
hogy tudjuk egyszer: ki barát,
s ki az a bitang, aki már ma
új kongresszust vár, új hepajt,
hogy a kését hátunkba vágja!

Valami fertelmes, tunya
közöny dűnnyög a zsigerekben:
kergült szívvel a proletár
seftel, sikkaszt – szeme sem rebben,
hisz példaképe van, aki
kiagyalt „hős”-múltjával tüntet,
s röhög: – a munkáshatalom
néki csak grandiózus üzlet.
Letűnt urak, dögvész-legyek
utódai, pestises lárvák,
kik mocskolnák e föleszmélt nép
kínokban szerzett tisztaságát.

Bár ésszel hinnénk is talán,
hogy kutyából lehet szalonna;
de szívvel: ébred a gyanú:
csak elvesztésünk lehet gondja

annak, ki éhezést, nyomort
csupán saját gyarában látott,
s látván (és fokozva) a bajt:
dekadens unalmában, majd
kínjában éltette a pártot.

És nézd a girhes ácssegéd:
kilenc testvérét odahagyta,
tanult, hogy tenni okosabb,
bátrabb legyen, mint volt az apja.
Férfivá izmosodva, így
elrúgta szép hite szerint
terhét a vak önáltatásnak;
míg a hajdani lelkesek
régiraktól ellesett
allűrökkel félelmesek
s királykodók a drága társak.
Igaznak maradt ott, ahol
hányszor főisten a forint:
míg nyálkás panamába veszve,
egy-két megszédítettben az eszme
a vagyonnal bujálkodik.

Hozsánna! – kövér a falat ?
a vándor vércse-madarak
csőr-csattogtatva hazatérnek,
s mivel a bankó rajza új:
a csőr új károgaást tanul
s gyors váltással hangzik az ének.
S míg helyetted is énekelnek,
– óh, áldott szinkron – egyre terjed
isten volt pásztora révén
erkölcstani sóder-szöveg,
s szinte nyíltan dívnek szerelmi
négy-, nyolc- vagy tizenhatszögek.
Igen! Míg felkent bugyi-pecérek
nevelnek monogámiára:
bukszáikra bukna a lányok:
kuncognak kopasz, kéjenc vagányok –
új erkölcsödnek ez az ára.

Ha ma pusztán csak az a gondja
e népnek, hogy legyen naponta
 manna,
gutaütésig zabálni...
Ha egyedül csak egy az eszmény:
maszek-vagyonka, degesz-erszény,
 s munkát és bátorságot,
 áldozatot
 a hittel áldott

eszélős bolondoktól várni...

„A cél, a cél csak egy legyen:
az originált kényelem,
s önös odúnkban kényesen
nem magyarázgat:
tyúkszemét áztat
vakondokságunk okos rendje;
s majdan, hogy ne bántsanak minket:
kitenyésztett csemetéinket
csellel bedugjuk egyetemre.”

Hol a jövő, ha jó földben termett
egészséges virágok helyett
az ember
csak drótbélű, holmi
maszlagba mártott
vizeletszagú művirágot
akar szagolni?!

*Ha csak ez a vágyunk:
nem erre vártunk,
ez a „világ”
így még
nem a világunk!*

Ülünk, ülünk a történelmi
kocsma vérfoltos asztalánál,
fülünkbe ocsmány kibicek,
orvzsugások serege kántál.
S folyik e furcsa viadal,
e félelmetes ultiparti,
e társadalmi játszma, mely
utolsó párbaj lesz a talmi
gyönyörök, mesztic-igazságok,
álboldogságok vírusa ellen.
Hazugul élni,
ölni, csalni,
kínokban égni
többé ne kelljen.
A tétova ide-oda táncnak
legyen már vége:
hisz eddig is hány millióval,
halállal, vérrel
áldoztunk már a pinka-pénzre.

Frissek, frissek a kibicek,
előbb suttogva, majd üvöltve
futkosnak körbe.
Tanácsaikra jár a lap,

már-már helyettünk játszanak,
szedik a pénzt, kijátszva
 bomlott
egységünket, rossz szerencsénket.

Helyünkre ülni nem bolondok.

Miénk a gond, a felelősség,
a kibic-had a diadalt,
rettentő bukásunkat várja;
 mi erőt gyűjtve, figyelünk:
 kié lesz végül az ütő-
 kártya?!

Ne keseredj el, egykomám,
nem nyer meg bennünket az ördög,
minket ugyan nem dédelgettek
úri papák és nevelőnők,
de az életre tanítottak
bemocskolatlan nagy elődök.

 Megtanultuk :
 az igazi ember,
 ha elbukik százszor:
 ezerszer,

 a forradalmat újra kezdi:

Polgár urak, újmódi bárók,
ringyók, csalók és huligánok
a pofátokba, nesztek, tessék:

ezt a partit, a végső partit
– legyen bár konok kötelesség –
mi fogjuk befejezni!

(1963)

HAJÓÉPÍTŐK

Megnyugvás, szelíd tisztelet,
amely naponta elvezet
vélük elkeveredni.
Részük a munka „vastaga”;
műhelyeik avas szaga
ózonomat jelenti.
Túnt vagányságom végzete,
s kirekesztettség képzete

indít el reggelente?
S hogy pocak-eszű istenek
türelemre ne intsenek
hitemre fenekedve?
Ők szeretnek. (Vagy csak hiszem?)
Zsebemben korhadó hitem:
szabdalt gumijú csúzli...
Hát ez mindenből kimaradt!
– Röhög rám cifra kirakat,
s én nem tudom bezúzni.)
– Tócsák tükrén, kormos havon
az utat végig baktatom
a hídon át a gyárig.
Dúdolva bár – de komoran,
s hogy elkap a munkás-folyam:
sodrása felvidámít.

(1977)

GOROMBAKOVÁCSOK

*„Ím itt vagyunk, gyanakvón s együtt,
az anyag gyermekei.
Emeljétek föl szívünket! Azé,
aki fölemeli.
Ilyen erős csak az lehet,
ki velünk van teli.”*

(József Attila)

ELSŐ PÖRÖLYÜTÉS

A gyermek,
aki tengerekre vágyott,
s nagy kalandokra várta a Hajót:
parton maradt, s a *tengeri*-világot
csupán az apró átkelő-hajók
jelentik végül. S olykor, átkeléskor
nem tekinti új földrésznek Budát.
A férfi hallgat, halványul a fénykor –
és eltemeti a romantikát.
És vágyait a valósághoz, korhoz
igazítja a műhelyek között;
s kutatja azt, ki „új csodákat hordoz”,
az osztályt, amely „vasba öltözött”.

És kutatja a tájat: füst-aszalta
lombok fölött a sudár gémdarut:
traverz-madár, beton-kolonc a farka,
s míg bólogatva kolomp-szóra fut: –
drótkötél-csőre lendül csipegetve
a partra, majd a víz fölött lebeg,
lemezzel, fával, motorral etetve
az engedelmes hajótesteket.
– Szigetek, öblök vas-szagú világa,
hajók bölcsője, külvárosi táj.
Ki hú hozzá: biztonságát kínálja
annak a parton, üzemben, szikár
darui alatt, s kint a sólya-téren,
hajó-csontvázak állványos tövén,
hol a munkások teremő kezében
okos formát ölt, domborul a fém.
Ki hú hozzá, csodáit néki tárja:
– az öblön épp egy gyors rocsó fut át,
s a rajt didergő költő íme, látja
a vén dajkává szelídült Dunát.
Beton-falak uralkodnak szeszélyén,
lilás szeplőket festett az olaj
bőrére és örvény kavarta mélyén
egyre csak épül a szerszám-korall;
szerszámok, miket fagyos szél csavart ki
a kezekből és vert a mélybe, le,
s egymás hátára növe lettek holmi
eltévedt halak vízi-dzsungele.
– A dokkok mellett nagy utakra épült
hajók várják, hogy útra keljenek,
s a Duna – karcsú testük alá békült –
hátán vigye őket, hogy tengerek
s óceánok adják majd kézről kézre:
– a nagy hajók közt bár ha csemeték –
de elvihessék végül, célhoz érve,
e külvárosi táj üzenetét.
– Szigetek, öblök vas-szagú hatalma,
szigora – ívfénnyel szemez a Nap –:
itt nincs halandzsa, álszent makogások,
és reng a föld a gorombakovácsok
gólem-lábú gőz-pörölye alatt.

*Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését
elfojtani, hej!
kérdeneznek a
gorombakovácsok:*

„Vi-gan-po-fáz-tok-a-míg

*gé-pünk-a-célt-i-do-mít;
vö-rös-ár-nyunk-a-fa-lon:
a-vé-rünk-e-ha-ta-lom!*

Rengj

csak

rengj!

Rengj

csak

rengj!

*Reng-csak-rengj-gyá-ri-szi-get:
szívünket ki érti meg?!*

Ívfények sugár-ökle csapja szembe,
sziszegjenek rá vágópisztolyok;
aszalja Nap, agyát a fagy dermessze
annak, ki kínjaikon fintorog,
és azt hiszi: pár derűs hazugsággal
e *hígult* osztály majd beéri, és
hárító pajzsként a nevét citálva
folyhat a harács és a törtetés.
Tömpe orrú tolóhajók, komótos
személyszállítók, gyors rocsók, merész
ívű daruk türelmes teremtői;
a költő figyel: életét betölti
munkátok szépsége s szavatok őrzi
e szárazföldi képzelt tengerész.

– Szigetek, öblök vas-szagú varázsa!
Boldog vagyok, e kemény emberek
között leltem nyugalomra, barátira –
ismernek engem, és megértének.

*

De az erőt
mi adta, hogy
a kávéházi asztalok,
az ima-malom pörgetők,
az ékes-szavú törtetőök
világát végleg hagyjam ott?...
Miért, hogy kényelmes viták
unalma, s azért-is-hibát-
keresés kancsal öröme
a szívem nem kötözte le?...
Mi készítetett, mi volt az ok,
hogy ringyók, stricik, maszekok
csömörig szapult csapatát
a Kor-Ügyésznek adjam át;
látva, hogy aprócska tetű-
játékuk rövid életű,

s szétnyomja, jelentéktelen
féregként a történelem?
Mi volt az ok, hogy nem leszek
potya-pénzekért „jógyerek”,
ki úgy hordja a hangfogót,
a pocsolyában pancsolók
között, mint szép kitüntetést;
s a tél-tavas-nyár gügyögés
„probléma-mentes” ügye, és
pártatlanság a kenyere,
s nyávog a modern nyenyere.

– Két éve újra itt vagyok,
a satuk, esztergapadok
régismert otthonában, hol
nincs képmutatás, protokoll;
s a gondban fáradt emberek
között a volt inasgyerek
a tisztességet – emberi
formában – újra megleli.
S mert belül meg nem változott:
mint aki sosem távozott
közülük – úgy adnak kezét.
...Örök-horgony, tartó-kapocs,
erős-gyökér-emlékezet,
segíts, hogy elmondhassa most
méltóképpen a visszatért:
a munkás gondját, örömét!
Mert róluk a

galaktikák,
tejutak, transzcendens világ,
– ködösítésre – ősködök
misztikumába öltözött,
nyavalygó elme-kórosok
képzelveibe bujdosott,
s a Soha-bajom-ne-legyen
címzésű parnasszi hegyen
lila homályba rejtezett
költészet –
elfelejtkezett.

Emlékezet,
erős gyökér,
naponta újjászülő vér,
tartó horgony, örök hitel,
szigorú kényszer: szólni kell,
segíts hát szólnom, s a magam
sorsáról, sorsukról beszélve
igaz legyen minden szavam.

*Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését
elfojtani, hej!
kérdenek a
gorombakovácsok:*

*„Vi-gan-po-fáz-tok-a-míg
gé-pünk-a-célt-i-do-mít;
vö-rös-ár-nyunk-a-fa-lon:
a-vé-rünk-e-ha-ta-lom!*

*Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!*

*Reng-csak-rengj-gyá-ri-szi-get:
szívünket ki érti meg?!*

MÁSODIK PÖRÖLYÜTÉS

Csücsökre-kötött

zsákkal hátamon,
indultam el a várva-várt napon.
Kenyér, szalonna, két fonott kalács,
kísért a zsákban, – s millió tanács,
melyekkel a nagy utazás előtt
család, szomszédok, sőt járókelők
illettek. S mellé a szülői könny:
„Fiam, a gyárban előre köszönj!
Cselekszel? – százszor gondold meg előbb;
ne legyél első – utolsó se légy!
Tegyél sok jót: úgy jót tesznek veled!
Gyermek, tiszteld az idősebbeket;
és mondd el: mit a *főd*-termett: a jót,
mi adjuk nékik az enivalót!
Hát szeressenek. Ha cseperedel:
tiszteld a törvényt, de kerüljed el
a város festett nőcselédeit;
féljed az istent, majd csak megsegít!”
– Sok jó tanács, sok jó útravaló,
s indult e lelkes expedíció:
magam s tapasztalt komáim, akik
tudták az út viszontagságait.
– Füttyült a mozdony: hitte, hogy rivall,
s mászott, akár egy nagybeteg bivaly.

A jégvirágos tört ablakon át
hó-bundájukat berázták a fák.
Míg füttyörészve égre szállt a gőz:
köztünk a szél járt, fagyos ismerős.
Mi italoztunk, horkoltak amott,
emitt lázasan várták a lapot,
hogymondhassák: piros ultimó;
s eltűnt a fagy, szél, füst-kormozta hó:
csak álom maradt, játék és ital.
Így vonszolta a mozdony az ipar
sokszáz kétéltű, törődött fiát
a süket fagyba-holt Alföldön át.

Ó, kis vonatok, boci-pullmanok,
horkoló ittas, kártyás utasok!
– Éjfél körül volt, átszálltunk, s tovább
motor-vonattal utazott a „stáb”.
Elénk a szél, ha hó-torlaszt kotort?:
kétszázan toltuk a kehes motort!
– Hó-rukk! azannyát! – üvöltött a nép:
gázt neki, hé! kipukkadt a kerék?!
E masinának csak kisüsti kell:
demizsont, papa! – tán úgy indul el!
...Sokan akartuk, tovább ment a gép.
A közösség gyürkőző erejét
itt ismertem meg először, s velem
tartott a másik átszálló helyen,
hol – amíg motorunk makacskodott: –
kiengedték a munkásvonatot.
A bomba-rokkant állomás előtt
szidtuk az istent, vasutat, időt.
Aztán a párás ablakok mögött
felfedeztük a *tettes*-főnököt:
S. O. S.-jelet morzézott foga,
míg invitálták: – nézz körül, koma, –
s úgy hamarjában kapott pár olyat...,
hogy rakétaként száguldó vonat
jött értünk később – egy üres szerelvény.
Jót röhögünk a főnök ijedelmén;
s oly kényelmesen vonatoztunk, mint a
gazdagok.

Reggel kezdődött a sikta.

*

Majd kipirult
a jég-csillagos ég...
világosságot sugárzó vidék,
dombok? – nem, hegyek karoló ölén
számomra ekkor született a fény.

Didergő szívvel néztem: a határ
peremén hogyan világít a gyár.
S hogy kiszálltunk a szerelvény kopott
kocsijából: az üzem fogadott.
Lángnyelv robbant egy nagy kémény fölött,
óriás fáklya – s a gyár dörmögött:
„Nevelt fiunkká fogadtunk, ezért
tiszteletedre gyújtottuk a fényt;
vigyázzuk utad, kis idétlenem:
mammut-gépek közt, munkahelyeden,
s ha felneveltünk, a sors bárhova
küld is – e fáklyát ne feledd soha!”

– Nevelt fiunkká fogadtunk, ezért
tiszteletedre gyújtottuk a fényt: –
képzeldött a csizmás kisgyerek...
S később, az Otthon, jószagú, meleg
tisztaságában tovább álmodott...
álmodott volna: a vad robajok
ébren tartották.

Első éjszakák!

Hallgattuk a gyár sokhangú zaját:
nyikorgás, csengés, döndülés, konok
ritmust daráló gépek, motorok.
De enyhülésként több tücsök-család
– fehér tücskök – bérelte a szobák
zugait, apró rejtekhelyeit,
s cirpeltek nekünk vígan reggelig.
Csoda: a fagyos, zajos gyár kívül –
s bent a szobában tücsök hegedül.
Így szoktuk meg e kettős, furcsa, majd,
harmóniává finomult ricsajt,
s az éjszakát.

S az első nappalok?!

Ijedezve, szájtátva baktatott
az üzemek között a kis csapat;
ugráltunk a lengő daruk alatt.
E pár nap éves élményként hatott:
(hogy három társunk hazautazott,
mondván: jó szóra a szelíd tehén
jobban figyelmes, mint a gép s a fém.)
Kópé munkások – szinte mindenütt,
amerre jártunk – évődtek velünk.
Mi bátorságuk csodáltuk elébb:
„Ni, mán! bekapja, elnyeli a gép!”
Csak álltunk, mint a félénk szamarak;
kohók kígyója, fehér vas-patak,
öntöttvas-kazlakkal rakott a tér,

öreg-paszulyként rotyogó acél.

Első napok! – miként írhatnám szebben? –
hatása így él emlékezetemben:

*Harangoznak a hengerek,
sistergő tűz-kristályok szállnak.
Harangoznak a hengerek,
s akár a mesebeli állat,
vibrálva izzó acélt nyelnek,
majd piros nyelvet
öltenek rám:
– No, kis barátunk,
elszármazott legény,
hát újra látunk? –
Újra! – mondanám – ám rekedt
hangom – mint szél a pihetollat –
a harangozó hengerek
zaja felkapja, s egybeolvad
minden : füttyszó, görgő-dübörgés,
beszéd, süvöltés,
s mint szél-verte
folyón a csónak:
tömzsi acéltömbök
úgy bukdácsolnak
a pörgő fém-hullámokon.
S míg markolom a korlát forró
vasát, egy régivel rokon
érzés teper le: zengve forgó
kerekek, görgők, karok roppant
ereje, roppant
ritmusa köt –
s mint rég a gyermek
– hajdani kisininas –
szinte didergek.
Hej, az a régi révület,
mit vashegyek, gép-góliátok,
csillagszóró-lombú tüzek
látványa belőlem kiváltott;
hittem, hogy hatalmuk van rajtam
s örömben-bajban
jó tanácsért
elébük álltam:
pusztáról szelídült
lélek a gyárban.*

*

Aztán a gépek
kezesebbek

lettek, szelídek a zajok:
a napok megszokottá váltak,
bátrabbakká a kamaszok.
Mint a fészek biztonságából
az erdőt nézi a madár,
a műhely volt nekünk a fészek,
s barátságos erdőnk a gyár.
A műhely volt nekünk az otthon,
s a közösség a nagy család.
Kajánkodó szemek figyelték:
becsületünkért a csatát
mi módon vívjuk meg naponta.
Hány fondorlatos, figurás
ugratáson jutottunk át, hogy
ne legyünk „nyári mikulás”.
Futottam én is: „kontra-fékes
fakalapács”-ért, „reszelő-
zsír”-ért – lelkesen – s „nikkelezett
szemmérték”-ért. Felszentelő
röhej kísért bennünket. (Majd mi
kuncogtunk – új fiút kapott
a műhely – aztán őt ugrattuk,
mint megannyi beavatott.)

A fogaskerekek zenéltek;
mikor az első munkalap
törvényeit s akaratunkat
követte dünyögve a pad.
Menetet vágni, azt szerettem
legjobban, fényes menetet:
a fém ledobja durva burkát
és a mélyülő menetek
versenyt futnak fűgén a késsel,
holtversenyt; oda, vissza, – és
megint előre fut az orsó –
míg készre nem vágta a kés.
– A szorgalom tette vagy lelkes
ügyeskedésem: egy napon
rám bízta drága vidiáját
nagylelkűen az oktatóm.
S eltörtem! – Hogyan, nem tudom már,
csak azt tudom, hogy iszonyú
pofonra lendült keze, – s mégis
visszatartotta: szigorú
gondossággal egy cigarettát
sodort... ha akkor megpofoz,
elfelejtem: – de így még látom
ma is: a dohánnyal motoz.
Öregapjától örökölte,
csak nagyritkán vette elő:

rongyba pólyálta, dédelgette,
mint kedvesét a szerető...
S feküdt a kés a sánta lócán,
a megcsúfolt kés, hét napig:
a többiek, mint halott-nézők
jöttek és tűnt-erényeit
emlegették, a szívósságát,
dicsérték szikrája színét...
Egy életre belém nevelték
a szerszámok szeretetét!

HARMADIK PÖRÖLYÜTÉS

Vidia-kések,
gyors-acélok,
fröccsen a hűtő-keverék:
s újra-élem a vasforgácsok
késekkel írt költészetét.
Ezüstös, kék, lila, arányló,
tölcséres, göndör, ék-alak,
sötét-tüzű, olajtól-sápadt,
pöndörödött a gép alatt.
Alattomosan sikló, s izzó
vad örvényekkel verdeső
forgácsok, s rezek-permetezte
bört-égető aranyeső.
...A lányoknak a legszebbekből
nyakéket fontunk, karkötőt,
s a kedvesek oly csínnal hordták
a koszos overall fölött;
oly pipiskedve mutogatták
a fonott forgácskarikát;
akár a kitenyészített dámák
csillogó gyémántjaikat.
Honfoglalók! ti „drehus”-lányok,
szívünkben kamasz-örömök,
gyors csókok, elszánt ölelések
a sötét vasraktár mögött...

Egy fürdő jutott a két nemnek:
ekképpen a lányok előbb
mentek fürödni minden este,
s tizenöt perccel tíz előtt,
varázsszóra leállt a munka,
s rettentő csendesen, talán
huszonöten is kapaszkodtunk
fel-fel az öltöző falán.

Ma sem tudják azok a lányok:
 – mint rajzáskor a méh-sereg –
 úgy lógtunk egymás hegyén-hátán
 fűrtökben, ifjú és öreg.
 Ragyogott a két mocskos ablak,
 ha bámultuk a meztelen
 viháncoló „szaktársainkat”,
 amíg fürödtek odabenn.
 Az esti élmények hatása
 – mondták – hogy: se szó, se beszéd:
 önkéntesen sétált a „csőbe”,
 megnősült az egyik segéd.
 Lakodalmára papucs készült
 – az egész műhely ügködött –
 kormányozható fapapucs volt;
 melléje hatalmas, törött-
 végű fémfúrót pászítottak,
 és apró, pajzán jeleket...
 Aztán átdoztuk – kint már várták –
 a gyár kerítése felett;
 tisztos lopás volt, selejt-holmi:
 akkor még nem formálta át
 az ébredő sanda önérdék
 a „Miénk a gyár!” jelszavát.

Majd kinőtt fészek
 lett a műhely,
 és tágabb otthonom a gyár.
 Kifejezni a mérhetetlen
 élményeket, társra talált
 a kisinás, várta a könyvtár,
 majd hívta az üzemi lap;
 lelkesen futkosott a kormot
 pipáló kémények alatt.
 Barátai lettek a gépek,
 s kezelőik a szülei,
 kik annyi gonddal segítették,
 hogy szinte nem volt üzemi
 öröm, baj, hétköznapi hőstett,
 amit ne tudott volna meg,
 s írta – „munkás-levelezőként” –
 a sete-suta rímeket.

*

Már akkortájt is
 egyre jöttek
 kiküldött okos emberek,
 hogy a munkásnak elmesélik:
 hogy *munkás* – *s ezt becsülje meg*.

S legyen: *Harcos, Hős, Büszke, Bátor,*
Kemény, Eszmétől Fényes, e
Sereg, Had, Bástya, Kulcs, Ököl, Gát,
Jövők Letéteményese.

Bosszankodva vagy bölcs derűvel
hallgattuk végig mind ama
okoskodást: – több harsány Éljen! –
s futott a Hősi Had haza.

Lévén az okosok a gyárat,
a munkát, főként a lapok
cikkeiből és szótárakból
ismerték csak; kiadatott:
„Föl a gyárba! Ma Sós-ka elvtárs
kalauzol – de szelíden!”

(A nagyokos nem vágyta látni,
de a kisokos még igen.)

És látott is ő tisztességgel;
a baj csak ott keletkezett,
hogy több olajos haverommal
ökelme nem fogott kezét.

Így aztán két martinkemence
közé vezettük be, ahol
alig két méternyire tőlünk
bugyborgott az acél-pokol.

És elmagyaráztuk az acél-
gyártás folyamatát, precíz
gondossággal, hogy a komának
ingén-gatyáján dőlt a víz.

Szellőzködni fel a kohóra
kísértem. Mikor a korom
szürkesége – akár egy csuklya –
vastagon ült az okoson –
tovább mentünk. A léghevítők
dübögték szét az útirányt.

Fülébe orvul fütty hasított,
s üvöltve hogyléte iránt
érdeklődtek egy daruról és
eléje dobbant le a vas

(vigyázva, persze), majd szemébe
szikrákat hányó, sugaras
fények vágtak. Lengett a palló,
ugrált a hengersor fölött,
mikor ráléptünk; míg a henger
felénk izzó *cundert* köpött.

Szó, ami szó, jól megismerte
a munka *büszke, hős hadát.*

– Ha nem „lépett le”, nyögi most is
köztünk szerzett idegbaját.

*

Emlékezem.

*Köszörült acélnyárson
töpörődik a szalonnadarab.*

*Sziszegnek forró
nagy üst-kaptárakból
pillanat-éltű szikra-darazsak.
A kemencék mind zömök óriások,
a szájuk szélén salak-nyál csorog:*

*fém-eledelre,
ásvány-csemegére
tátog sok éhes, lángnyelvű torok.
– Ott kuporgunk mi: három olvasztár s én,
esztergályos, aki „néha ír”;*

*amíg kezünkől
kolbászon átszűrve
puha kenyérre csepereg a zsír.*

*Csutkatövek füstizű szalonnáit
emlegetem, s a görbe nyársakat,
amiken sültté,
éretté szédültek
a teltderekú diófák alatt.*

*– Öcsém, figyelj! – jó nyárs a görbe nyárs is,
de fáról-hasadt, s nem munkált acél;
ez a nyárs nyamvadt
tűznél már nem ég el,
s ha kell, másra is jó a hegy, az él. –*

*Hej, te nyárs,
te acélnyárs,
egyenes:
zsírban edzett,
élesre köszörült
dárda;*

*hogyha baj van,
képébe
fenyegess
minden bitangnak:
folyékony acélnál
megsülhet a
hája.*

*Kenyeremhez vasizű szalonnát és
hitemhez erőt adtak, hogy dalom
elmondja bátran,
mit sokan felednek:*

hogy a mi vérünk ez a hatalom!

Emlékezem.

*Szikrák, szavak, tanácsok
szép ötvözete bennem sistereg.*

*Emlékezem, szalonnát ott sütöttünk:
traverzek, tankok,*

*sínek, traktorok
tűz-takarójú,
rengő bölcsőjénél –
acélnyárson, akár az istenek.*

NEGYEDIK PÖRÖLYÜTÉS

A dombon álltam.

Érdes éj

zuhant a gyári völgyre,
s a szürke korom-kupolát
színes csíkokra törve
elnyúlt a kémény-nyársakon.
Tündöklő fény-szilánkok
pengéivel a nagyüzem
az éj testébe vágott.
Felém úszott a víztorony
derengő gőz-kupakja;
s a kemencék sugár-szeme
a felhőket kutatta.
Mint mániákus szurkoló,
kit furcsa szenvedélye
a zengő arénákba vonz,
s a stadion gyepére
konokul bámul – bárki is
vetélkedik a pályán:
vonzott a völgyi „küzdelem”,
vonzott a völgyi látvány.

Hej, hányszor talált ott a domb
lelátóján az éjfél;
ma sem ismerek szebb zenét
e gyári vad zenénél...
– De nemcsak látvány, zaj, zene,
sugár-vitorlák kedves
játéka: – nagyobb ámulat
kötött a törpe hegyhez.
Ember, helyét a nap alatt,
s a völgyben új hazáját
fedezte fel: – figyeltem én
az éji gyár világát.
Mint aki nem tud – bár gyerek-
korát el nem felejt –
e közösségbe tartozás
örömével betelni.
Úgy néztem ama fény-özön
mögött a gyár-egészet,

hogy titkait feltárta már
minden műhelynyi részlet.

Kolompszó. – Ha villant a martin:
név szerint tudtam, kik csapolnak,
s ha lánggal-oldott füst-ecsettel
egy kémény szétkente a Holdat,
sejtettem: megint az Öreg volt,
újra felöntött a garatra,
s tüzet lihegő kemencéjét
nagy kedvében túl jóllakatta.
Amott, a felvonó-mankókra
támaszkodó kohókon túlhan,
sárga szemmel kacsintó műhely:
ahol a szakmámat tanultam.
Megkezdték az éjszakás siktát.
Egy lötyyedt paradicsom-bomba
ível az esztergályosoktól,
s lecsap a lakatos-sarokba,
kik később fehér miniummal
sarkantyút festenek a vásott
bakancsokra és kiabálnak:
a „drehusok” gyalog-huszárok!
Gyalugépen nagy fogás indul,
Laci-apó bólint, hogy: ámen;
s gépe mozgó asztalán gunnyaszt,
szundít a gyalus-matuzsálem.

Tudója minden pillanatnak,
fény-legyezőkön át is látom
munkájukat, játéukat, hisz
mindenhol van egy jóbarátom,
velük dolgozom, velük élek,
titkuk a titkom.

Nicsak: árnyak,
lent, jobbra rendészek ügetnek,
kutatják, vajon hol szunyálnak,
egy-két percet a megfáradtak,
esztergályosok, hengerészek: –
közel van, s nem lelik, lapul a
csepű-vacok, hercegi fészek.
– Nékik drukkoltam, hisz köröttük
akárhány ellenőr tekergett:
ha akartak, hát jót aludtak,
de reggelre „hozták a tervet.

*

Ahol a
díszőrségben álló

kémények árnya földre hajlott;
hallgat a kedves csillag-hangár,
napközben e vidámság-csarnok.
Vetélkedve a napsugárral,
sziporkázó szikra-nyalábok
föl-fölszökő boltíve mellett
dolgoznak a köszörús lányok.
– Közöttük éltem volna mindig:
a riportírás volt a jó ok,
hogy lássam őket, bár elégszer
ugrattak a bögyös-„tudósok”.
Érettük áldassék a lelkes
Dolgozók Esti Iskolája,
mely annyi ébredő figyelmet
ruházott rá asszonyra, lányra;
mely megcsillantotta a verset,
s az irodalmat „megszerették”,
s azontúl a huncutok rajtam
gyakorolták a verselemzést.
Kuncogtak: lecsiszolnák görcsös
rímeimet – habár ez dőre
kísérlet lenne – ráfizetne
műhelyük a köszörűköre.
Gyémánt-ölű kritikusok, ti,
ó, hányszor sóvárgom ma vissza
azt a hajdani verselemzést, –
akkor voltam gyermeki tiszta.

Csillagok

csiholói, ó,
szerelmes csillagszórók;
ma is ott lebzsel köztük a
büszke és elfogódott
szemérmes versíró-kamasz,
kit test-utáni vágya
odaűzött, mert nem talált
esettségében társra.
De nem hiába verte őt
naponta szikra-permet:
a harsogó kövek mögött
talált végül szerelmet;
(egyoldalút bár) így kamasz
rímekbe írta álmát: –
bocsásd meg nyájas olvasó
gyermekes sutaságát:

*Zsendülő, friss combokat vágyom
csókolni három éjszakán át;
míg kint a morcos szél babrálja
az eresz kókadt jég-szakállát.*

– Heverni fűtött kis szobában.
hol duruzsol a forró kályha,
heverni: ölelve a kedvest,
ügyelni szelíd mosolyára...

Heverni egymásra borulva,
mint karcsú, izzó fahasábok,
az ágy legyen a tűzhely, melyben
a testünk táplálja a lángot.

S a kedves lány a karjaimban,
nem tiszta hó-meztelenségben: –
mert mi becses a férfi szemnek,
félti, rejti a szűz-szemérem.

Virág-testének könnyű leple
finom, akár a rózsák szirma,
csöppnyi, akár egy zöld levélke,
amely szép combjait simítja...

Combait – a drága kis olló,
amit az élet majd megélez –
fehér-húsú vagy nap-csókolta
barnaság oldódjon színéhez...

Rajta – gyümölcsök hamva-fátyla:
szem alig látja pihe réteg,
árnya leplezze pirulását,
hogyha mohó szemekkel nézed.

S csókolni vadul, mikor karját
félve-vágyva nyakadra fűzi;
s az érintetlen lány-test forró
lángjaitól megsemmisülni.

– Zsendülő, friss combokat vágyom
csókolni három éjszakán át;
míg kint az irigy szél cibálja
az eresz duzzadt jég-szakállát.

*

Ízeit

nem felejttem el
a nyári délutánnak;
a lomha mágneses-daruk
úgy hittem: szinte szállnak.
Jöttem a régi gyáron át,
úgy füttyültem, akár a

tajtékipányi mozdonyok
a teli üstre várva.
Úgy hittem: arany-boltozat
a füstökkel kevert ég,
úgy hittem: szétvet az öröm,
aztán hideg verejték
verte ki testem. Félelem
és vágy rugdalta térdem;
így vergődtem a *Várható*
Gyönyörök tenyerében.
Mert választ kaptam, hogy: IGEN!
s könyvtári posztom barna,
szúette polcai mögött
vártam a „nászi harcra”.
Négy óra hosszat vártam, és
csak néztem: a Nap fénye
matat a polcon, mintha egy
jó könyvet keresgélne.
S *megjött!* Szemérmes kézfogás,
ó, ti első szerelmek;
azok a dadogó szavak,
az a két ijedt gyermek.
Az a tétova topogás,
az a kikent szemöldök,
először felkent rúzs-paca,
csáb-mosoly, testet öltött
félszeg gyönyör-ijedelem.
Aztán a fesztelenség
naivul játszott látszata,
majd a szemérmesen-szép
pirulások, s görcsöt kapott,
gombokkal-perlő ujjak;
fogadkozások csokra, nagy
ígéretetek, vadultabb
csókok...

Ideológusok
a fakkok börtönében
mit állhattatok ki, amíg
két nagyszerű idéten:
– döbbenet, boldog ámulás,
szemérmüket legyőzve –
„*Ugye, csak csókolsz?*” – „*Persze!*” – a
kopott lódenra dőlt le.
Tizenöt- és tizenhat-év
– bizony, álszent fajankók –.
Ó, bánat volt-e vagy öröm,
hogyan rákverték az ajtót?!

*

A dombon álltam,
bámuló kölyök,
igézve szinte, mint a tűzimádók.
A kohók csúcsán fénylő diadém,
ha köralakban törtek fel a lángok,
ha berobbant a torok-gáz, s a vad
tűz-torony roppant lélegzetet véve,
páncélba burkolt gyomrát, erejét
– süvít a gőz – felmutatta az égre.
Az olvasztárok: hajlongó papok,
(tudom, e képen jókat nevetnének)
szolgái, s egyben okos urai
az ércolvasztó tüzes-istenségnek.
– Lábuknál apró mozdony gyözködik,
szikrázva, fújva köpködi a füstöt;
a dombnak lódul, reng a meredek,
nyög a fogas-léc... s a salakos üstök
fönt megbillennek: tüzes zuhatag
sistereg a lejtőre gyönyörűen,
megőrzi majd a kohók melegét,
hullámba, színes fodrokba kövülten.
Megőrzi majd a kohók melegét,
mint őrizem e képeket azóta;
hullámzó évek, kínok fodrai
fedték el eddig... s majd, ha úgy adódna:
a salak-hegyben újra vas terem
és kibányásszák – mint megannyi emlék
halmából íme: kibukkan a vágy:
hogyan újra fürge kis riporter lennék.

Ott éltem, a volt úri-kaszinó
emeletén – és írtam egyre-másra.
A szerkesztőség volt az otthonom,
mindenre telt, de nem tellett lakásra.
Ha néha nagyon untam a magányt:
bajomban József Attila vigasztalt;
ha néha nagyon untam a bagó-
szagú szobát, nyoszolyámat az asztalt:
bent az üzemben gyorsan telt az éj.
Vagy átköltöztem a *Vörös Terembe*,
hol tükrös falak és kör-kerevet
neveltek volna úri kényelemre.
Míg egy reggel titkomra fény derült,
s kiűztem az éji menedékhely
édenéből, mert *Nagy Aktíva* volt,
taps ébresztett, a szónok szenvedéllyel
gesztikulált, mint máskor is, de ma:
borzalom, százszor tehette ki lelkét:
a részt vevők derűsen, egyre csak
– az ütött-kopott zongora mögül –

kikandikáló talpamat figyelték.

Csoda-e így

a szárnyaló öröm,
a hír hallatán: albérletbe hívtak;
befogadott egy hengerész-család,
– bár heten voltak – kedves nyolcadiknak.
Az új-telepen volt a palotánk,
s ha ujjnyi résen fújta rám a mérget
a fergeteg: a tél dere, fagya
nem izgatott, melengetett a szépség.
A szó szépsége, versek dallama;
a nagy hidegben bölcsen *asszisztáltak*:
egy ócska paplan, s micisapka, két
kesztyű – a gyermek első ámulását.

Te albérleti vaságyas szoba,
emlegetlek, mint gyermeki szerelmét
az ifjú, hiszen rólad írta volt
a kisinás első megjelent versét.
(Tudom, ma, kedves olvasóm, tudom:
szemed csupán *mély-modernségre* rebben,
mely oly nagyszerű, szép és bonyolult,
hogy istenemre, szinte érthetetlen.
De annyi malaszt s mágia között
– művem miatt, ha költségekbe verted
magad – könyörgöm, bírd ki még eme
korabeli kis „sematikus” verset.)

*Háltam fűben, szalmán, réten,
fekve csillag-tengert néztem:*

langyos szellő betakart.

*Háltam földön és szekéren,
szénaboglya hűs tövében,
tücsök sírt altatódalt.*

*Háltam puha, pelyhes ágyban:
ám jobb helyet nem találtam
annál, ahol most lakom.*

*Hegytetőn van, szép, világos
nagy épület – lent a város –
gyárra néz az ablakom.*

*Körülötte fák vigyáznak,
majd távolabb újra házak:
iker-testvérek velem;*

*egy csoportban néznek széjjel
új házak nagy, szép szemével:
hogy száll a füst felfele.*

*Alkonyatkor, míg az este
loppan árnyat teregetve;
virágok illata száll,*

*elül a zaj, és a házak
függöny-szempillákat zárnak...
Álmosan szusszant a gyár.
Siet a perc... pilla rebben
– holnap műszak – s észrevétlen
kihúnyanak az ablakok.
Az óra – mint jó elvtárstól –
kongat, búcsúzik a mától:
sürgeti a holnapot.*

*

És... aztán,
újabb albérletek s lassan
szelíd fényüvé sápadt a varázs.
Szertelenségem megnyeste a munka;
más tájakra került sok régi társ.
Szakérettségi, honvédség, új szakma
hívta őket, vagy gyakorló apák
lettek.

S egy reggel megdöbbenve láttam:
körül a dombon rozsdásak a fák.
Pedig mióta szitált így az érc-por
változatlan – s most ébredt a tudat;
azontúl egyre többször emlegettük
az iskolai vidám napokat.
A tanoncotthont, régi szobatársak
pankrációit, furábbnál-furább
ügyeinket, s az első *nagy* jutalmat,
díszünket, a sötét egyenruhát.
Csak a kitűnők kapták meg először;
a gombokon úgy tükrözött a fény,
hogyan nem látott szebb srácokat a város,
ha kivonultunk május elsején.

Megértem én: *ma szolidabb az ünnep,*
(oka: józanság? közöny? kényelem? –)
nyílt örömet ne szégyellje a munkás,
s ki így érez, emlékezzék velem...

*

A dombon álltam...
Ó, kopott,
elcsépett szív-hasonlat,
mit évek során annyian,
annyiszor elmakogtak.
S citáltunk unos-untalan
mellette mennyi mást is,
hogy olykor legtöbb szép szavunk

ingerlő, ócska frázis.
Pedig a völgyi gyár ma is
múltamban úgy világít –
dombok nyitott bordái közt
mint verdeső, kitárt szív.
– Bugyborgó nyers-acél-erek,
s ér-rendszerek; sín-pályák
vitték a gyár formát kapott
forró energiáját.
Ó, láthatatlan cső-csodák,
élet-hordó aorták;
ha egyszer leállna e szív:
belerángna az ország.
Mert voltam lelkes részese
a vér nagy áramának:
csak véltem, hogy az ereken
szabadult öröm árad?
Ma már tudom: (olvastam én)
padlásokat söpörtek;
olvastam: szédült párttagok
kommunistákat ölték.
Ám felhőt vonhatott szemem
elé a megfogant hit:
hogy mindezekből jószerint
nem vettem észre semmit...
Vak voltam? Gyermekek? Ostoba?
Cinkos álprédikátor,
ki vizet inni kényszerít,
míg jussa: hordószám-bor?...
– Úgy éltem, mint a többiek:
munkálkodva, szerényen;
nem nőtt szívemhez bűn, nem is
illetett látványos érdem.

De mégis...

– igaz, nyugodt volt az álmom,
s nem riasztott fel vad csengő-zöreje –
később a munka feszültségét s véres
tragédiáit nem felejttem el.
Kancsal tervek, rossz kooperációk, és
versenyfutás önmagunkkal, szűken
kimért idő, és egyre fokozódó
idegeinken táncoló ütem.

S mint hajszott vad,

sarokba szorult állat:
szülője ellen támadott a gép;
gondozójába mart a „*kezes jószág*”,
vérét vette, bár „*tudtuk a nevét*”.

Ha puffantak tompán a pléh-koporsók:
felnyüsztették, s kéményével a gyár,
róttá, róttá monoton fel az égre,
hogy: Hősi Tett, hogy: Iszonyú Halál!

*Múltunk,
– mert közös múlt ez –
nem volt azért
hiába;
s a kancsal
terveket
sok-sok
ember
csinálta.*

ÖTÖDIK PÖRÖLYÜTÉS

Az a nap
épp olyan volt,
akár a többi: szürke;
„pörgő” szalonnák zsírját
kolbász vagy hagyma szúrte.
Egy lány ment át a placcon:
többen *próbára* várva
bámultak tovatűnő
szépséges tomporára.
Valaki megszokásból
még utána fütyölt, és
intett... s lefogta karját
a vésztjelző üvöltés:
Kidugta fejét az acél!
– süvít a rémület szét;
kidugta fejét az acél!
– harsogták a kemencék.
Kidugta fejét az acél!
– előbb csak vékony ér volt,
majd küszöbnek feszülve,
patakként bugyborékkolt.
Futott, ki megtehetette,
fonódtak körbe-láncba,
s eleven gátat állni
indult a munka tánca.
Indult a munka tánca:
birokra kelt az ember
a hömpölygő pokollal,
a pokoli elemmel.
A megfontolt kitartás

gyors ritmusára, váltott
ütemére cikáztak
a mészköves lapátok.
– De jaj, minden merészség,
nem állhat senki gátat;
láng-tüskés hátú rém ez,
alattomos vadállat.
Csak kúszott megemészelve
mindent: – *már élt a massa*;
kúszott örjítő daccal,
hogy végképp megriassza
az embert – menekült is
szájtáti gyáva s bátor,
futott, bújt volna földbe...
„Robbanhat!”...„Generátor!”...
S kúszott a massa, kúszott,
mindenkit messze űzve;
büszke fém-rudak rogytak
megadóan a tűzbe;
forró cseppek zuhantak
belé – a vezetékek,
és megdermedt a csarnok
s várta, várta a véget –
*higgyétek el barátaim komolykodó kis keszeg emberke
volt szinte jelentéktelen részese az acélolvasztás szigo-
rú szertartásainak a nagy döbbenet után többen is eltű-
nődve morogtak hogy nicsak nicsak a jóska sokan a
nevét lobogtató riportokból értesültünk van egy kisleány
is nagyon szereti vasárnaponként pecázni járnak na-
gyokat nevetnek többen kutattak emlékezetükben szo-
kott-e szólni szemináriumokon jegyzett-e békekölcsönt
és mennyit ez a keszeg komolykodó emberke aki józan
hipnotizáltként ült fel a berakódaru nyergébe gépé-
vel precízen markolta fel a kemencék hatalmas evő-
eszközét a mészkövel teli berakó-kanalat hogy a pokoli
acélnyál-patakot ezt a magma-okádék folyamat
megakassza a villódzva sziszegve kúszó halálos masz-
sa fölött gépével a hörgő kemence-szájra tapadt*
ember, elemek, gépek
veszett, iszonyú csókja,
ember, elemek, gépek
vergődtek összefonódva.
Vigyázz! jaj, keszeg kis ember:
tettetnek halál az ára!...
Tömte, tapasztotta gépét,
verte a kemence-szájra.
Ember, elemek, gépek
tapadó, tébolyult harca;
lángol a gép, nyög az ember,
tüzekkel vert meg az arca.

Ember, elemek, gépek,
időtlen-idő a párbaj:
tűz szegi útját a tűznek,
lángfolyó küzd meg a lánggal.
Ember, elemek, gépek
veszett, iszonyú csókja:
– pusztul vagy győz az ember –
vergődtek összefonódva!

...Aztán, mikor a gépről
ájultan leemelték,
sebein kormos gyöngyként
perdült le a verejték.
Miért!? te hős, te drága,
harsogták ünnepelve:
nem tudom – talán így szólt;
nem tudom – ezt felelte
*higgyétek el barátaim igen csak annyit mondott sze-
mérmes félmosollyal hogy nem tudom nem tudom bár
később a nevét lobogtató riportok CSUPA NAGYBE-
TŰS NEVEKET ÉS FOGALMAKAT EMLE-
GETTEK HOGY EZÉRT ÉS EZÉRT S HOGY
ERRE ÉS ERRE GONDOLT* többen eltűnődve mo-
rogtunk hogy nicsak nicsak a jóska és megtudtuk szerény
részesé az acéolvasztás szigorú szertartásainak van egy
kiszfia is vasárnaponként nagyokat nevetve pecázni
járnak s kutattunk emlékezetünkben szokott-e békeköl-
csönt jegyezni és mennyit ez a keszeg kicsi emberke
aki megmentette a fél üzemet
aki magába rejti,
valójában mit élt át...

Kapott egy fényes érmet –
és egy motorkerékpárt.

*Múltunk,
– mert közös múlt ez –
nem volt azért
hiába;
s a kancsal
terveket
sok-sok
ember
csinálta.*

*

Szomorúságom okai,
emlékei gyertek;
lányok, vidám pajtások,

régi társak,
kik nem tudtátok kikerülni,
eltaszítani szerencsésen
ölelését a halálnak.
Szomorúságom oka, Edit,
emlékezem mozdulatodra,
mosolyodra;
keresem a régi szerelmet:
hova tűnt arcod,
szép lábad,
olajtól röstelkedő körmű
ujjaid csokra –
hova tűnt gyönyörű melled?
Te, örök kamasz-csodáink
sugaras titka,
csitrik közt anyányi-szépség,
képzelt szerelmeinkhez
te voltál mérték.
Fantáziáink istennője,
árva szerelmünk otthona,
menhely;
testeden gépállat-harapta
sebhely...
Kinek a vétke,
hogy álmodott csókjaink oltárát:
melled
az esztergapad letépte.

Szomorúságom
oka, Kohász,
idézlek téged:
kinek rángó féltestét
a kohó torka
beharapta,
s lábait,
nemiszervét:
a tű-fogú tüzek leették.
Idézem a Vidám Szerelőt,
akit recsegő fogaskerekek
halálra martak.
Idézem a Két Rakodót,
akiket a zuhanó, izzó
érc-halom ölt meg,
mert tenni akartak...
Idézem a Lakatost,
akit a villanyfűró
halálra sújtott.
Idézek minden holtat;
idézem a munka mártírjait,
köznapok döbbenetét,

mindazokat,
kik múltunk hősei voltak.

Idézek

Villanyszerelő,
ki elektronok örök karaván-
útjait igazítva
maradtál –
proletáranya-szülte: –
setét újkori Krisztusként
a vezetékekre feszülve:
– mert tanít a régiiek
becsülete még:
emlékeimbe beleégve
úgy élsz:
a munka
megszenesedett
fekete
feszületeként.

Idézem

az Olvasztárt,
ismeretlen testvéremet,
– példája örök élet –
aki a fortyogó üstbe bukott és
iszonyú, lila lánggal
elégett.

Az acéllá vált munkást *idézem*,
a folyékony fémmé lényegült emberi arcot;
akit zokogó villanymotorok
emeltek, s vittek, vittek,
hogy beledermedt a csarnok.

Idézem az ágaskodó kokillák
megtelő gyomrát,
a szörnyű képet:
a fröccsenve belezubogó
ember-acél-ásvány-keveréket.

Idézem az acéltömbökbe
tömörült férfit – rettenetét
fületekbe kiáltom;
idézem a kréta-ákom-bákomokat
az öntecs-oszlopokon:

PISTA I

PISTA II

PISTA III

Idézem a hengerek hatalmas
sikolyát, mikor nyújtani kezdték
az emberrel ötvözött fémet;
idézem a tankok páncélját, síneket,
drótköteleket, ekéket;

szónokok pulpitusának türelmes szögeit,
tartókapcsait –

ó, ki tudja, PISTA teste mivé lett...

Idézem a fegyverek halálos acélját:

PISTA drága vérével gyúrva,

idézem a fegyvert:

mit az osztály,

ha kell, majd kézbevesz

újra.

Idézem

a régi napokat,

idézem a példát, a

küzdés örömét:

tőletek kapott kincseimet,

el nem vehetik tőlem;

köszönöm a példát,

a küzdés örömét,

köszönöm,

hogy embert neveltetek belőlem,

s *köszönöm*, hogy így emlékezhet

a hajdani kisinas a gyárra:

Múltunk,

– mert közös múlt ez –

nem volt azért

hiába.

HATODIK PÖRÖLYÜTÉS

Emlékezet,

erős gyökér,

naponta újjászüdő vér,

tartó horgony, örök hitel,

szigorú kényszer: szólni kell,

segíts hát szólnom, s a magam

sorsáról – sorsukról beszélve

igaz legyen minden szavam!

Igaz legyen. Tanúimul szegődnek

a műhelyek s a sólyaparti tér;

igaz, ahogy már másodszer talál rám

s köszönt e gyárban fagyával a tél,

hol jéggyűrűben hallgat a hajótest,

s a műhelyek, a csarnokok havas

kobakján szürke bokréta a füst, és

fagyos sebekkel támadó a vas.

– Okos munkák, hülye garázdaságok,

hivatalok és álcás buktatók
után – lassan két esztendeje nézem,
hogyan születnek sorra a hajók.
Hosszú út volt, kohóktól, martinoktól,
hosszú nagyon, míg elértem ide,
hogya a közösség tartós melegében
új erőt nyerjen az ember hite.
Jöttem meleget kérni mint a vándor,
s szerény erőmhöz mérten: adni is;
szót váltani megfontolt öregekkel,
hogya – forró fejjel jónak vélt – hamis
utakat messze-messze elkerüljek;
s apám helyett apáim legyenek.
Igaz szóért szíveteken kopogtat,
bölcsek öregek – az önfejű gyerek!
Mert van, akiknek eszük nincs, csak múltjuk,
s az ösztön itt már régen nem elég:
megváltozott a táj, a gyár, az élet,
megváltozott a munkás és a gép.
Szakadékká nőttek a repedések
gyémántnak hitt, volt igazságokon.
Hogyan felel meghökkenő fiának,
kérdem, hogyan ez osztálynyi rokon?
Mi a válasz, ha életünkről kérdez;
milyen lesz majd: kuszább? szebb? mostohább?
miképpen robbant új energiákat
a nagy feladvány: *Hogyan most tovább?*

A sorsunk néha

féligkész hajókat
idézem: a legöregebb ács
kiált: lánc pattan, drótkötelek zengnek,
és sistergő, robajló suhanás,
pezsgősüveggel orron verve, zúgva
– hatalmas hurrák, gyönyörű igék –
csattan, s szökőár nő, mely felkavarja
az öböl szennyest, poshadó vizét.
Aztán csak ring, míg szemfüles propeller
vonszolja s buta bárkák bökődik;
majd árnyékozva oldalát a kőfal:
mozdíthatatlan bakokhoz kötik.
És vár és vár: motorra, bölcsek parancsra,
hallgat benne az ígért végtelen...
Mikor dübörög végül fel a mélyén
a nagy motor, a fényes értelem.
Sorsuk kutatni, életünkről írni:
szívem szerint a legszebb feladat,
hol reng a föld a gorombakovácsok
gólem-lábú gőz-pörölye alatt.

*Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését elfojtani, hej!
felelnek a
gorombakovácsok:
Vigan pofáztok, amíg
gépiünk acélt idomít;
vörös árnyunk a falon:
a vérünk e hatalom!*

*Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!*

*Rengj csak, rengj gyári sziget:
szí-vün-ke-t-nem-ér-ti-meg:
ki-úgy-for-gat-ja-a-szót
hi-va-ta-li-ka-szi-nók
mé-lyén-mint-a-volt-u-rak
s-ló-gás-ban-pél-dát-mu-tat;
mond-ván-mun-ka-fe-gye-lem
csu-pán-mi-köz-tünk-le-gyen.*

HETEDIK PÖRÖLYÜTÉS

Kövér vagyok!

kuncognak rám derék
családanyák és pelyhedző csibék.
Kövér az ürge! – így egy-két haver
hátam mögött, vagy szemembe, ha mer;
s míg kaján arcuk nevetésre áll:
„hajdú kománkat hizlalja a gyár!”
Ítéletük már fájna módfelett,
ha nem nyugtatnám sértett lelkemet;
hogy nem prémium, sikkasztás, harács
hizlalta meg szép kerekke kalács-
képemet. Oka? – egyszerű az ok:
a népművelés „mártírja” vagyok,
s ha nem is az: a versmondás szerény
hőse, akit sok lázas költemény
nem elsorvasztott (mint rég), hanem épp
táplált, jólétünk élő szobraként.
S hogy feljegyezze a történelem:
mondom: mi dolgok történtek velem.
Úgy kezdődött, hogy: „elvtársam, bizony,
a versolvasás mint a víziszony!”

Nos, hónom alá kapva öregebb
pályatársaktól egy-két kötetet:
– bátran vállalva eldobott vasak
veszélyét –, hogy verset hallgassanak:
kezdtem volna a „kultúr-missziót”
a reggelizők, ízesen falók
körében, kik két dudaszó között
tíz percig nyelik el a früstököt.
Az ám: nyelés! Hegesztő-pisztolyok
fölött serpenyő, bele zsír csorog,
szalonna, hagyma, kolbász-karikák:
s evett, evett a húsztagú brigád.
Torok-szorító finom illatok
hatása: *félbeharapott sorok*.
minden versszakkal szemben húsz nyelet;
s nyeltem már én is, nyeltem – *rímeket*.
De azontúl a megtömött gyomor
vértetével folytattam „komor”
tevékenységem, s egyre több barát
köszöntött és kínálta a *kaját*.
S tisztességből: a pót-pót-reggelik
növelték meg e hősi testet itt.
Majd *kilóimmal* egy-egy új brigád
fogadott be, mint testvérét, fiát.
S a verseken túl mind több szó esett
családról, gondról, kis-nagy kereset
okairól –
s bár „kövérség az ára”:
de hol találnék ennyi jó baráttra.
Valami szív-melengető
dolog történt a gyárban,
valami furcsa változás,
amire nem is vártam.
No... nem vonult ki senki sem
nagy verseket szavalva,
s a könyvtárakon sem kapott
– úgy szólván – senki hajba;
az épülő hajók alá
sem verslábat szereltek,
s a befagyott bárkák körül
nem modernista versek
csikorgó foga harapott
– mint fűrész – rést a jégen –,
de... ügygyé nőtt a költemény
egy-két brigád szemében.
Több irodalmi délután
csöndje, derűs fegyelme
bizonyosság: „ráharaptak” ám
barátaim a versre.

(*Hogyan folytassam? –
optimista
versemért még megszól a kor, mely
vallja néha: ki túlzott lelkes:
elmebajos, balos vagy korhely. –
Hogyan? hogy ama szent arányok
kész példája legyen a versem?...*)

Vártam a műhelyfőnököt,
és egy szög-vasat fűrészeltem.
Vártam a műhelyfőnököt;
kinek asztalán rendbe rakva
műhely-szagot szippant mai
költészetünk apraja-nagyja:
két-három antológia,
ki-hitte-volna segédeszköz,
szerszám, jelkép – munkapadok
fölé görnyedő emberek közt.
Anyaghiány? időzavar?:
– van úgy, hogy megbillen a mérték –
egy-két csattanós vers után
az ember csak kiadja mérgét.
– Vártam a főnököt, aki,
ha egy brigád ünnepre készült,
lelkes daj-dajra, szólt nekik:
„Hívjuk Zolit, a kalács-képűt!”
Vers, virsli, sörök és borok,
gyönyör-halmaz ám a javából;
s egyórás „hallgatás” után
jutalom a nóta, a mámor.
Vártam a műhelyfőnököt,
kollektív munkák, örömök
atyját – aztán pár pillanatnyi
várakozás és *százhuszan*
jöttek össze tanácsot adni,
– jó tanácsot a reggeli
időben, nagy falatra vágott
sült szalonnák illatában
meghallgatni a *Haláltánc*-ot.

NYOLCADIK PÖRÖLYÜTÉS

*Kis kurvák, hírneves ribancok
hada ropja, adja a flancot.
Közöttük riszál – farát rázva –
a ránk maradt sok méltósága,
kik múltjukért már nem ugatnak:*

nőket tálalnak új uraknak;
s tanítják őket – ez a rendje –
úri-murira, etikettre.
– Járják csak, hogy járják a táncot;
csokoládélikőrből-ázott –
szeméremdombú-öliük reszket:
magukba szívják Budapestet,
magukba – minden bűnre érett
vérünkön élősködő férget.

Növekedő láncban
ugrál a horda
apró hülyéket
tova-sodorva.
Tüzeli őket iszonyatos kórság:
sokat elbirt már,
sokat elbír most,
sokat elbír még
ez az ország.

Egy elkezdte? – majmol a másik,
s rátartian példát bokázik:
hatalmától megrészegülő
elit fejek csoportja, hüllő-
természetű bürokraták, és
ál-„szakértők” – megannyi lángész.
– Szemhunyasra, kenésre, nőre,
kell a pénz az úri rütyőre,
kell a dohány – s lassan a holnap
kontójára versenyt rabolnak.
Luxus-kocsi, heroin-mámor,
közpénzekből premizált Ámor,
közpénzekből orgia-kégli;
jön az atom? addig megéri!

S növekedő láncban
ugrál a horda,
kába hülyéket
tova-sodorva.
Tüzeli őket iszonyatos kórság:
sokat elbirt már,
sokat elbír most,
sokat elbír még
ez az ország.

– A nagy fejek példája érik;
a kis fejek táncukhoz mérik
létüket a tébolyodottak,
s nagy példákon tanulva lopnak.
Nagy példákon tanulva csálnak:

*pérez kell a piára s a csajnak.
Az egyik lop: hogy magát lopja,
a másik lazszál vigyorogva,
a harmadik a nép zsebére
tervez vadul – nem órabérben;
s ha terveit majd sorra dőlnek:
kinevezik fő-ellenőrnek.
– A kis fejek, a kis garázdák,
rázzák, ahogy a nagyok rázzák...
Meditál a humánus Állam:
ki a szóló-táncos e táncban?...*

*Növekedő láncban
ugrál a horda:
túszként a gyengét
tova-sodorva.
Tüzeli őket iszonyatos kórság:
sokat elbirt már,
sokat elbír most,
sokat elbír még
ez az ország.*

*– Öcsém, ti, prolik, parasztok,
naiv fiúk, akik a kasztok
törvényeit nem ismernétek,
s hiszitek: ez a modern élet.
S fizetéskor a kis lokálok
kifosztó félhomályában és pállott
büdösében (családtól távol)
– míg hervadt dizöz kotkodácsol –
tanulnátok városi flancot,
s kibuggyanó-tógyű ribancok
szedik el tőletek a lóvét:
higgyétek el, nem ez a jólét.
Fess gúnyánkon hányás a rendjel:
„Kuss! – mi vagyunk az úriember!”
Lelketeket le ne igázza:
ez a múlt végső haláltánca!*

*LÉLEKHARANG:
De véget ér majd ez a tánc is:
mert él még a proletár-törvény,
s ha nem is kötél, s fegyvertöltény
lesz hozzá az utolsó ritmus:
– mondják, hogy szólam, hiszik, hogy frázis –:
csakazértis lesz kommunizmus!*

KILENCEDIK PÖRÖLYÜTÉS

S jött a tanács

a vers után,

fontolgtató, burkolt vagy nyíltabb:

„Merész nagyon!” – „Durva a hang!”

„Ez ám a vers!” – „Jó, hogy megírtad!”

„Igaz beszéd!” – „A kurva-szó

erős!” – szikrázó vélemények

csaptak össze, míg kikerült

kissé megtépázva – a lényeg...

„Csiszolni kell!” (csiszoltam is!)

„Nem demagóg?!” – „Menj a fenébe!”

– majd látva sápadó fejem:

„Bátran lehet e ciklus része!”

(Társak, s ti bölcs kritikusok,

ez volt aztán a meleg helyzet,

amikor százhusz „marcona”

melós „cincálta” szét a verset!

Őszintén – és barátian:

hivatalból ez nem gyakorlat...)

Végül a tisztas öregek

a versemre így válaszoltak:

– Jó, jó, öcsém! – a vége szép,

amit ott mondtál: szent-igaz;

mert fegyvertöltény vagy kötél

kárunkért – úgy van – nem vigasz.

Talán ezért fickándozik

egy-két tekergő, s mint a pók:

érdek-hálóval beszövi

a gyengébbek-közül valót...

Mert gyarló ám a proletár,

ha *családjából* kiszakad;

ha a közösség ételét

kiköpi: magára marad.

Még küzd sokáig (mestere

nevelte erre), ha pedig

meginog: jómód, pénz, ital

– míg észbe kap – leteperik.

Aki öklünkről felrepül,

öcsém, az ördög tudja már:

harcisólymunk lesz, vagy beteg

konc-leső, dögevő-madár.

– Indulatod szép, csak e pár

bitang ügye – töménytelen

dolgunkhoz képest, gyerekem,

megbocsáss – *jelentéktelen*.

Ezt az eszmét nem győzi le

már semmi – halad a szekér;
ha kötik is a kerekét?:
komótosan, de célba ér!

S kérdezd csak meg,
mit válaszolnak
a rávert-vasak
fényébe mártott
arcúak;
vajon, hogy felelnek
a híres gorombakovácsok:

*Vigan pofáztok, amíg
gépünk acélt idomít.
Vörös árnyunk a falon:
a vérünk e hatalom!*

*Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!*

*Rengj csak, rengj, gyári sziget!
Szi-vün-ke-t-az-ér-ti-meg:
a-ki-mint-ke-men-ce-fény:
su-gár-é-le-tünk-e-gén,
s-kí-sért-se-bár-Nagy-Fa-lat:
mind-vé-gig-ve-lünk-ma-rad.
S-a-míg-ne-vünk-ben-be-szél :
hoz-zánk-ha-son-ló-an-él.*

S a gölem-lábú
pörölyöktől
rengő sziget szavára rendül
a folyó, reng, hulláma terjed;
méltóságteljes híd-traverzek
csikorognak. És látva-látom,
túl a Dunán, túl a határon:
– munkásokat összefogó-híd –
minden rengés összefonódik.
A megtört belga bányász véres
sztrájkja ütem e vad rengéshez.
S a dzsungel elszánt partizánja
szívét e rengésben kitárja;
üvöltve vagy megfoghatatlan
éled a szaggatott szavakban:
*Vi-gan-po-fáz-tok-a-míg
har-cunk-jö-vőt-i-do-mít...*

Fojthatja jólét, sanda mámor,

morzsák a Tőke asztaláról;
amíg gazdag, amíg szegény lesz:
a rengés él, urat feszélyez,
a rengés él, a rengés árad,
és ritmust ad, ritmust a világ
többszólamú, nagy kórusának.

Kétség miatt vagy láncba verve,
vagy sortüzek közt sikoltó ének: –
hallgassátok a munkás-kórust,
amíg a nevünkben beszéltek:

*Vad dudaszó,
korareggel.
A gyárkerítés fekete kőfal;
szűrős szögeit rozsdá
festi barna-pirosra. .. torz vonalak,
csak átbuknak rajtuk a napsugarak.
Olajos,
megmerevült overálok szekrények keskeny
fenekén
kuporognak. Szinte zörögnek a testen,
s helyükön
cserében otthoni ruhánk és voltunk hever.
Szigorú,
szigorú a munka, egész embert követel.
– Dolgozunk,
szűkszavúan vagy hallgatagon, hiszen élnek
homlokunk
higany-cseppjeiből még elegenden, s beszélnek
helyettünk
sokat is, ha kell, ha nem kell. Mikor nevünket
röpíti,
lobogtatja magasra a dal, vagy az ünnep,
arcunkra
mosoly merevül. Tudjuk mi hangszórók nélkül
erőnket.
Szívünk apró, lázas darabkáiból épül
a jövő,
és dübörgő rakéták döbbenek az égre.
Unokáink
nyugodalmos boldogságán igyekezve
magunkat
nem kíméljük (kihasználja: nevet a
polgár),
míg recés körmünkbe harap a cigaretta.
– Dolgozunk.
Sanyarún sokszor, de bízva. Felőlünk félhet
atomos
végítélettől ez az idegbeteg élet.*

*Nem félünk.
Ilyen halált nem mér ránk a hálátlan holnap,
mert akkor
a pusztulást acsargó csahosok is elpatkolnak.
– Dolgozunk.
Agyunkból majdan bolygók közt hidak nőnek...
– Dolgozunk.
Konok urai, s szolgálói a jövőnek.*

*Szép dudaszó.
Hunyorogva
kibuggyanunk a tavaszi fényre,
gyomrunk zsíros ebédre, –
zsongító pihenésre vár az agyunk...
Siettet a gond:
és belerohanunk
a város körkörös,
vértelen
ütőérébe.*

*Álharcosok,
hamis krónikások
gügyögését
elfojtani, hej!
felelnek a
gorombakovácsok;*

*Vigan pofáztok, amíg
harcunk jövőt idomít;
vörös árnyunk a falon:
hatalmunk nagy hatalom!*

*Rengj
csak
rengj!
Rengj
csak
rengj!*

*Rengj csak, rengj, gyári sziget!
Szi-viin-ket-az-ér-ti-meg:
a-ki-nem-vesz-tet-te-még
i-gaz-i-rá-nyát-hi-tét;
a-ki-mint-a-vad-lu-dak
é-ke-e-lő-re-mu-tat
s-mi-kor-el-fá-rad-az-ék :
ú-jak-vált-ják-a-ve-zért.*

TIZEDIK PÖRÖLYÜTÉS

Nézzétek csak, testvéreim:
jönnek a kicsi öregek,
jönnek;
mindenkinek köszönnek.
Jönnek a bölcs öregek,
a görnyedtek,
a drága apókák:
jönnek, s a híd bordás deszkáit
araszolva róják...
(Hej, azok a régi
csikó-lábak megkehesedtek,
az inuk fárad:
„de azért egy-két tohonya
fiatalt
még átugornának” –
nevetnek.)
Nyugdíjas öregapáim, veteránok,
jönnek:
hívásra, levélre,
vagy anélkül;
törődött arcuk kisimul,
fontoskodóvá
szépül.
Bekocognak
az üzem szigorú, rácsos
kapuján,
– mögöttük üget a kaszás,
dehogy a kaszás!
a csontváz-kalapácsos:
jaj-szóra, óvatlan
botlásra várva; –
és ők virgoncan
beszöknek előle a
gyárba!
Zsörtölődnek zord portásokkal:
„hogy már be sem engedik
őket”;
pedig, hozzák magukkal
a régi lendületet,
a harcos időket.
Régvolt májusok
zöld-örömét,
gyönyörű dallamait,
a munka tiszteletét –
s a sztrájkok
ember-vér-vörös
döbbenetét.

– És jönnek a kicsi öregek,
jönnek:
derekukból a csúzok
és minden nyavalyák
messze-szöknek;
szemük kitisztul,
derekuk jegenye a
műhelybe érve.

Néki

a fekete kőfal

emlékek

piros kerítése...

Domborodó, gömbölyded
leány-tomporra ha találják:
fickósan odacsapnak,
a lányok
visongva kacagnak:
– pirulásuk ajándék –
a fiúk morognak,
de tudják – ez már
csak játék.

Amerre járnak,
simító kezük nyomán fölfénylenek
a rokkant szerszámok és
mozogni vágnak.

Simító kezük nyomán:

– kölyökkori szenzációik:
– ma köhögő öreg masinák –
fiatalosan duruzsolnak;
energiájuk újjáéled.

Csak az öregek komorodnak:
hát csak ennyi az emberi test,
a szív, ez a satnya motor,
a kéz, ez a béna daru,
túlélnek a gépek?

Hát ilyen rövid munkaidő
ez az élet?

– Ó, ti öregek,
ti ismeritek s tisztelitek
valójában a munkát,
a füstökkel kevert ég
opálos súlyát,
a közösség derűjét, biztonságát,
s idegeket összefogó
fegyelmét!

Körbe jártatok a műhelyeket,
beszélgettek a szerszámokkal,

fintorogva pereltek
a fiatalokkal,
a boglyasokkal,
a trombita-nadrágosokkal,
a szemtelenekkel;
s titokban mosolyogtok:
hisz már ébred bennük az
igazi ember.
Figyelitek
– mester-vitézek –
figyelitek:
tarkóra vágott
sapka-sisak-kobak-cilinderüket,
ördögi gyorsaságukat,
biztos kezüket –
s tudom: ó, igen tetszik néktek
– de nem mondjátok.

Dicsőség néktek, öregek,
titkotok értem,
s szívemben kivirágzik,
s ahogy hiányzik
néktek a gyár, nékem is
úgy hiányzik.

Körbejárom a műhelyeket,
beszélgetek a szerszámokkal,
perelek a fiatalokkal,
a boglyasokkal,
a trombita-nadrágosokkal,
a szemtelenekkel –
s titokban mosolygok:
már készül bennük az
ember;
a holnap,
viszik tovább példáitokat,
emlékeiteket
– ezer ölnyi kormos virágot –
és viszik görcsös verseimet
lázadásaimat
s tudom, hogy „kibrusztolnak”
egy tiszta,
hazugságtól-mentes világot.

Dicsőség néktek, öregek!
Tisztességeteket e méltatlan
sorok köszöntsék:
érezem, pusztulásotok lenne,
ha egyszer megszűnne
ez a végső mozdulásig

élő gyárhoz kötöttség.

Dicsőség néktek, apáim!
Utatokat én gyarló,
vidia-törő-volt-kisinas
boldogan járom,
ha nem tenném,
lenne:
némaságom,
lenne:
halálom!

Szigetek, öblök
 vas-szagú varázsa,
boldog vagyok: e kemény emberek
között leltem nyugalomra, barátra,
ismernek engem és megértenek.

(1964)

SÓLYATÉRI TÉL

Míg acél-dárdák állvány-ketrecében
fagyot lehel a döndülő hajó:
üreges teste vad harang-szavára
hangfogó leplet terítne a hó.
Téli idillé rendezné a munka
Rend-követelte jelenségeit;
elfojtaná köszörűk sikoltását,
s merre a lomha daru géme int:
beburkolná a konok kalapácsot,
a csend-parancsot kiterjesztené,
kioltaná az ív-hegesztők fényét,
jeget csiszolna lábaid elé.
Vihar-korbáccsal kergetné az embert
odújába, majd aztán játszana,
lenne a hanyattfeküdt hajó-bordák
mennyeiből hullott pihe-paplana.
– Nem paplan ez, a tél kormos penésze,
pihés halál a ragyás vasakon...
Nem győz a tél. A fagy ellen haragvók
névében szólni – csak ezt akarom;
a fagy-diverzáns ösztökél. Ki méri,
ki lesz velem, vagy ki lesz ellenem?
hisz a túlfűtött szobák jégvirágos

szemén át a tél nem könyörtelen;
sőt, szinte szende, ó, szűzi fehérség;
nagy igazságot Tél-úr ott kínál,
ahol a munkás odafagy a vashoz,
s a kocsz-kosarak tűz-bokrainál.
Ott minden szólam elfullad a zajban,
s hogy tervezőnk mi újon centizik;
mert vakítja szemüket jeges orkán:
a szép meséknek felét sem hiszik...
S a bódékban, ázott pufajka-szagban,
hol felhevülve a fagy-marta seb,
díszoklevelek kelnek cidri-táncra;
asztalt püföl a legtürelmesebb.
Emésztődnek: krajcáros bér-gatyázás
dühíti őket, s volt koma, aki
menekülvén a kétkézi melótól
fejükre hágva lenne Valaki.
Mert nagy varázs a sánta íróasztal
s kávé-illattal bélelt iroda;
– ... „No, elvtikém, hát elszakad a láncszem...!”
– múltó emlék a telek szigora.
– Emésztődnek: a család vár a pénzre
s talonba téve bánkódást, süket
okoskodást, kezdik újra a munkát;
mert „állítólag” ez a becsület!
Emésztődnek. Majd kék ruhába bújnak
a néphatalmat védik – s rendszerint
otthon csupán már félálomban hallják:
nagy sikkasztókat kaptunk el megint...

Zárszó:

Amíg nevükben fennköltén acsargok:
(mintha csak jó pénzt érne ez a nagy
bátorkodás) – ott, lenn, a sólyatéren
homlokukra – biz ez ma már nem érdem –
vörös stigmákat bélyegez a fagy!

(1969)

TANULÓ MUNKÁSOK

Nem azt becsülöm, aki minden sódert
okoskodóan bevág – és darál;
míg nikkelezett tézis-imamalma
hol erre pördül – hol amarra jár...

Nem azt becsülöm, aki sanda szemmel
az előadó arcába mered
és szájmozgását mímeli motyogva;
mert ő a káder, mert ő klassz gyerek,

de lelke mélyén jót köp az egészre:
„Csak nyögj, apuskám, s némulj el hamar;
az élet: pénz, és mellék-melók várnak,
s a mellék-melók után vár a csaj...”!

Nem azt becsülöm én, aki a főnök
kegyet keresve – normális eset –:
leplezve múltját, mindent végigül, hisz
ha jól domborít: normás is lehet!

S aki nem ért már semmihez, de még van:
(„nem saját bűne”) – és, mert élni kell,
hát azt figyel: ki, mit, mikor és hol,
s a „tanfolyásról” ma ki késik el...

S akinél sikk az oklevél-tapéta,
mit beton-ülep gyűjtött, nem az ész;
és dicsőségét, míg szemléli báván; –
por lepi azt – és szívét a penész.

– Nem szájhősöké, nem megalkuvóké
ez összekuszált kor, s apró hazánk;
ne betlehemest játsszunk – kisdedekkel,
s ne csak zabára nyíljon ki a szánk,

hanem tegyünk. – Hisz tettünk eddig is már;
– lám, fáradt osztály, újra tenni kell! –
Amíg derűsen harácsol a polgár,
mozdulatunkra azért még figyel:

s e mozdulat? – az öntő, kocsmá helyett,
hol snóbli-parti várta, s langy sörök,
és pacalpörkölt, és haveri dajdaj,
ahol a nép kedvére hóbörög...

s e mozdulat? – a kovács, kocsmá helyett,
ahol az élet színessé fakul,
s e rózsaszínre lakkozott világot
nem képes elviselni józanul...

s e mozdulat? – a hegesztő kimászik
a karcsú testű, meztelen hajók
öleéből, ahol aszalódott bőrén
hólyaggá érett, égő seb a csók...

E mozdulat? – a domborítók jönnek,
mint bibliai isten, oly szerény
valahány, hisz a bordákat, gerincet
ők alkotják – pár jóizmű legény...

És a munkás – a kopott öltözöből
feljön, tanul – mert mégis hinni kell!
Egy ország szennyét lemosva magáról:
MÁT latolgat: mert JÖVŐRE figyel!

– Van, aki írt vár sérelmére, pontos,
munkást becsülő, okos szavakat;
másik a harcot kérné számon: hol van
a harci tett, a harci feladat...?

A harmadik, csak elmereng a múlton:
hisz volt már eddig annyi idomár...
s most felsugárzik szívéből az igény:
háta mögött, s nevében ki dumál?...

– Csak azt becsülöm, aki nem sumákol,
ki hatalmát végül felérve ésszel,
vitába szállva új ál-okosokkal,
ha kell: ellentmondani is merészel!

(1969)

SZEKERCÉK

Harminckét ács bemegy az öltözőbe:
a magasságos górékért üzen.
Nincs velük más, csak harminckét szekerce,
s vélt igazságuk. Lapít az üzem.
A fő-főgóre jön egyszál magában,
ács volt hajdan, szívében ma is az.
Nincs nála más, csak egy öreg szekerce
– legénykori emléke – s az igaz.
A zsírpecsétés, avas asztaloknál
harminckét ács s a harmincharmadik,
komótosan, miként ácsokhoz illik:
harminc percig országot *alakít*.
Vad, villámló, szekerce-élű érvek:
bírja a főnök, türelme temérdek;
nincs rendész, rendőr, riogatni: rács!

És szemtől szemben minden rendeződik.

Úristen! – hogyha nem lett volna ács!...

(1977)

SZIGET

A két nyakigláb híd között
a sziget zöldbe öltözött,
s vibráló testtel, Naptól kábán
végighevert a Duna hátán.
Oldalán hajócsavarok
hullám-csordája csavarog,
paskolja lusta teste hosszát;
míg bozót-bozontos ölet
tajtékozó rocsók csiklandozzák.

(1977)

HÍD

Eressz be, híd, engedj a gyárba,
nem vagyok fontoskodó vendég;
szükség lesz még ott krónikásra,
s ha akarod – én is lehetnék.
Eressz be, híd, a gyár-szigetre,
mint fiadat, régi barátot,
hiszen hajdani „játszi kedve”
– míg távol járt – komorra váltott.
Eressz be, híd, új beton-íved
– lépteim alá domborulva –
kopogjon át a gyárba: híved
csak ott találhat otthont újra.
Bátorságot csak ott találhat,
csak a vasbódék melegében,
csak a műhelyben, csak a társak
kéz-ropogtató tenyerében.
Életkedvét ott kapja vissza,
odaát őszinte a sóhaj,

ott hangja nem ványad hamisra,
összevetve eszmét – valóval.
Eressz be, hidam...

Nem eresztel?

Másképpen szól a gyár dudája,
bomlasztó vészektől az ember
odaát is egymást utálja?
És szelíd hang alig akad már,
s a munka iránti alázat
szitokká vált a munkapadnál?
Munkással mindenki packázhat?
Hogy nálamnál is komorabbak?
És fáradtak már „majd-majd!” várni,
míg zúzott hitükbe harapnak
újjgazdagok villa-csodái?
– Eressz be, híd, a gyár-szigetre,
érettük verssel verekedni;
hangom – fogadják bár sziszegve –
sohasem hagyom berekedni.

(1977)

BIZALOM

Mikor átmegyek a hídon:
nem szabják meg, mit kell írnom.
Amikor iszapba tuszkolna
ítészi felkent makogás:
– Ne hagyd magad!
mondja egy villanyszerelő,
– Ne hagyd magad!
mondja a gorombakovács.

Intésükre – védőn – a bárkák,
öklelő hajók körém úsznak:
hallgatag kordon-koszorúnak.

(1977)

HAJÓRA SZÁLLOTT

Együtt ittunk egy éjszakán át,
s a kései tél jégszakállát
bámultuk mámoros szemmel.
Jó komám volt. Hajóra szállott,
látni a száz-arcú világot
kék hátára hívta a tenger...

Öreg komám, matrózok gyöngye,
szabad hajdúk vérével gyöngye,
penészvirág te nem lehetsz,
ha a csuklócsavaró próbán
apró népünk apró hajóján
a vihar lába közt lebegsz,
s öregisten-kavarta tenger
incselkedik a lelketekkel,
s a hullám fejeteken átcsap.
Mutassátok meg, hogy mit értek:
akik olyan jók tengerésznek,
mint vasasnak, orvosnak, ácsnak.
Ha a honvágy szívedbe sajgott
s idegenek nagyon a partok,
dalolj el egy itthoni nótát.
Vigaszul majd a kikötőben
válogass a trópusi nőkben:
rubin kelyhű fekete rózsák.
És ha csókoltad mellüket,
s nézed a felgyúló tüzet
a felhőtlen, iszonyú égen:
gondolj reám és néha írd,
hisz tengert vágyom a Duna-hídnál
– keszeg szárnyú, bicegő sirály –

talán elérem.

HAJÓ-DICSÉRŐ

Nélküled vak uszályok
raját ki szedi ráncba?
Naponta megcsodállak
folyók pisze pipája.
Ki terelgeti őket
hidak szűk terpeszén át,

hogy úszó, drága terhük
megtalálhassa célját?
Naponta megcsodálom
ésszerű tömzsiséged,
láttalak megszületni
– s legyen bár öndicséret –
mi teremtettünk téged,
erőt néked mi adtunk.
Országok rakománya
hogy ne késsen miattunk:
most elbocsátunk, indulj
uszály-fiaid tolva,
vár rád a Duna, s vár rád
az Ob, Jenyiszej, Volga.
Indulj, gyalog-csodálód
pillája félve rebben
az erők vadulásán
dübörgő gépteredben.
Indulj, megverekedni
faggyal, folyami vésszel,
s kösd össze népeinket,
te Óbudai Ékszer!

(1977)

BÉKESSÉGET!

Hogy az elfojtott férfikönnyek,
hogy a fájdalom szobrász-kése
a búcsú szomorú jelét a
megilletődött arcra véste –
zavartan téblábol az ember:
fél évszázad egy munkahelyen! –
s ez elkérgesedő világban
talán utolszor, de kitártan,
vágya támad, hogy ünnepeljen.
Fél évszázad! – döbben belé, míg
körülte megállnak a gépek,
és torok-szorító derűvel
ünneplő inget ölt a műhely:
tisztelig öreg mesterének.
Itt vannak mind, akik becsülik,
a munkapadok peremébe
kapaszkodó morcos satuk közt:
inasai, számos segéde,

és itt vannak a régi társak,
megbecsüléssel, hogy kitárják
ötven esztendő munkás-gondja
után, a csendes nyugalomba
vezető utak kapuszárnyát.
Felnevelt ezernyi szakembert.
Habokat szel hatszáz hajója.
Pihenni megy, igen, s örökké
emlékezni a dudaszóra,
a zajra, a kábel szagára,
és itt élt hajóács-nagyapja
meséire, büszkeségére,
az öböl szivárvány-vizére...
Pihenni megy – bár itt maradna!
– Sokan elhagyták már a gyárat.
Sáfárkodni a munkás-léttel,
sáfárkodni a munkás-múlttal,
ha a jólét elébük térdel.
Azóta hiányolják őket
a műhelyek, a régi társak;
gügyög a megszépítő távol,
s bizony a protokoll-szobákból,
az ablakból klasszak a gyarak...
– Fél évszázad; ő visszajön majd
talán naponta – visszavárják:
csendes tanáccsal igazgatni
a hajók kusza idegszálát,
az elektromos-vezetékek
ér-rendszerét, s a kábel-hálók
szövevényét kibogozódni...
– Pische orrú tolóhajók, s ti,
szállítók, messzi vízen járók,
s fáradt gerincű gőzös-bárkák,
álljatok le egy pillanatra:
nyugdíjba megy a mester, aki
reflektor-szemeteknek adta
szeme fényét, s energiáját
forrasztotta a testetekbe,
hogy jó teherrel, ne hiába
fussatok a vízi világba,
vad folyókra és tengerekre!
– A hajók lokátor-tükrében
tükröződjék ma az ő arca,
ahogy itt ül, a munkatársak
között, könnyeit visszatartva;
emberségét a mélység-mérők
mérjék, s szigorú pontosságát
az ajándék: a hajó-óra,
mely nem késett ötven év óta,
híven követve a gazdáját.

Kísérje hajó-kürtök hangja
hazáig, nyugalmat kívánva.
Legyen majd méltó követője
unokája s dédunokája.
– Mondják, civilben híres böllér –
hát juttassék néki az élet:
levágni sertés-regimentet,
sonkát, kolbászt – s ha már pihenhet:
emberhez méltó békességet!

(1969)

BALLADA A CSENDES BÁDOGOSRÓL *A Vasasok centenáriuma*

Lehetne öntő: rotyogó vasak
morcos dajkája, kormos keverője;
duhaj kovács: üllőket emelő,
szikrákat köpő fémnek felelő,
dacara daccal, bölcs erővel erőre;
lehetne minden vándorló vasas,
ki új-ra éhes, telve tenni-vággyal –
legyen közülük hősöm az okos
eszmékre szomjas, Csendes Bádogos,
ki százhet éve indult egy iszákkal.
Jól tudta: mester itt már nem lehet,
hát búcsút intett céhe ketrecének,
a legényegylet játékainak,
hol szöszmötölő kézmíves-fiak
tettektől tiltva inkább csak beszéltek.

S bizsergetően országút simult
talpa alá a *valcoló* legénynek.
Hajtották szesznél szédítőbb szeszek:
békés bádogok, makacs lemezek
titkát ígérő, villogó remények!
– Ausztriában büszke kupolát,
Berlinben zord meg vidám vízköpőket
mesterkedett a kóbor proletár:
itt domborít, ott tálat cizelál,
lábast adjusztál vagy csöbör-fedőket.
Ezüstbádog, rézbádog, fekete,
fehér, hullámos, sima-bőrű bádog!
Minden városban új fortélyt tanult,
remekeivel együtt alakult,

esztét csiszolták külhoni barátok.
Szegődtek hozzá eszmék, új hitek,
Szakegylet lett otthona-iskolája.
Értelmet nyert a fárasztó robot,
ha vándorútján rácsodálkozott
a szervezkedő proletár világra.
Emberségben, szolidaritásban
gazdagodva, hét évet gyalogolt át.
S követté tette kora igaza:
visszatért, hogy a tanyasi haza
eszmélésével kösse össze sorsát.

– És vad csaták a választójogért!
Hej, szakegyletek gögicsélgetését
félelmetes hangorkánná tevő,
követelő, tömegbe-zárt erő,
méreg: szétvetni urak érverését.
– Törni-zúzni kergette Vértörős
Csütörtökön a szaktársak halála,
míg gyász-fáklyaként – látta – hogy lobog,
többől kitépett lámpaoszlopok
helyén a roppant, gáz-táplálta máglya.
Szervezkedés – börtön – szervezkedés,
miközben testét kardlap záporozta.
Remények csúcsa: Tanácshatalom,
hogy léket vágott a börtön falon,
ragyog-e fény a Csendes Bádogosra?
Ragyogott. – De már indult ezrede,
nem rettenve a kilátástalantól.
S mikor Tiszába bukott a csata:
mint annyi ezer bús vörös-baka,
lemaradt minden emigráns vonatból.

És újra börtön. Mert *egyszer* ütött:
azontúl folyvást mindig őt ütötték.
Testén beforrhat – hitén nyílt a seb;
hát lett gyanakvóbb, lett még csendesebb,
s csak várta az új diktatúra jöttét.
Nem harci póz vagy hőzöngő beszéd
vezette őt húsz esztendőnyi perben.
Tengődés helyett: munka, s rendre: bér,
s ha munka van: nagyobb darab kenyér:
kis örvény-csaták béklyózott mederben.
Egy a tömegből: dolgozott tovább.
Ha terhes lett a megjátszott alázat,
ha követ tépve fojtó gát szakadt,
élen kiált: „Vasas, ne hagyj magad!” –
míg frontra vitte a büntetőszázad!

De átszökött a Csendes Bádogos,

ott, hol fásultak százezre veszett el.
Várta haza, mint édes anyaöl:
a „MI GYÁRUNK”, a sziget, az öböl.

S együtt tért meg a Vörös Hadsereggel.

*

Sablon-szorító ólom delfinekkal
fodrozott, sötét kikötő a rajzpad.
Önállósul a műhely-éjszakában
a szerszám, mit a fények eltakartak.

Lemezvágó nyiszog, csövek tutúlnak,
a présgép dobbant, s nagyot lélegezve
a ventilátor önkedvére pördül:
fényt permetez a zengő rézlemezre,

a zenét verő makacs kalapácsra,
a kézre – mitől éppen felrobajlott
egy domborodó fém-köpeny – s a fejre,
mely méricskélve a lemezre hajlott.

Komor rendész rándul az éji zajra,
aztán bólínt a bádóg-zendülésre:
száz napja cinkos titka már a gyárnak
a bádogosok összeesküvése;

kik vételeztek három lap vörösréz
lemezt – harminc szabad évet megérve –,
s küzdelmüket jelképpé kalapálni:
adták a Csendes Bádogos kezére.

Hegesztőpisztoly füttyös tűje sétál,
nyomában finom, téphetetlen varrat.
Kalapács-nyelvvel harangoz a mellkas:
kondul, idéz, múltakat visszahallat.

Romokból nőtt hazát, tartó hatalmat,
mit annyi munkás szenvedése ácsolt,
száz évnyi hosszú utat, mit a Csendes
Bádogos e szoborig átkopácsolt.

Most alkot. Ma is egy a milliókból.
Csak közvitéz. Csak örökös bizalmi.
Emelték volna: – Szédül a magasban,
mondta – posztja itt *igazán* hatalmi.

Tizenegy brigád lesi láthatatlan.
Tizenegy brigád, *értük* mindent vállal.

Kopácsol: kabátráncok rendeződnek,
véső babrál a hetyke kis szakállal,

fényesedik a homlok, minta nélkül
simít az arcon, apróz kalapálva:
ahogy a lélek vázlat-rajza diktál,
ahogy álmában rég megkomponálta.

– Kedves szülöttét látta már szoborban:
vörösmárványban, kőben, nemes ércben,
látta: harsánynak, zordnak, bölcs vezérnek,
és látta entellektüel mezében.

Dísz-tribünök felett, zászlós magasban,
hol – Napnak háttal – arc nélkül tekint szét.
– A Csendes Bádogos most szobrot alkot:
a munkás proletár-arcú Leninjét.

*

Áll a szobor a hajógyári parkban.
A hajnal morcos munkását köszönti.
Azok naponta úgy köszönnek vissza:
igaz szobor. Kedvesebb, mint a többi!

Velünk élő, szigorú szemű mester,
ki panyókára vetett nagykabátban,
arcot fürkész, két műhely közt megállva,
mert van még gond a kis és nagy családban.

Mögötte még mállott-falú a műhely.
Ő hunyorog. S mi tudjuk, hogy miért.
Áll a szobor a hajógyári parkban.
Jólérzi magát.

Hazaért.

(1977)